

Årsmelding 2022

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger

1. SAMMENDRAG

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) har i 2022 fortsatt sitt arbeid for å fremme forskningsetikk knyttet til forskning på menneskelige levninger og å skape møteplasser for utveksling og diskusjon. Utvalget har blant annet vært på to institusjonsbesøk, arrangert et webinar om aDNA-forskning og ferdigstilte revisjon av *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger*. Utvalget fikk ny utvalgsleder og ett nytt medlem i 2022.

2. OM SKJELETTUTVALGET

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) er et faglig uavhengig og tverrfaglig utvalg i De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEKs overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

Skjelettutvalget ble opprettet i 2008 av Kunnskapsdepartementet etter forslag fra Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM) og kollegiet ved Universitetet i Oslo.

Behovet for å opprette et uavhengig nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger ble tydelig i forbindelse med Universitetet i Oslos arbeid omkring oppbevaring og forskning på samisk materiale ved De schreinerske samlinger, samt krav om tilbakeføring av deler av dette materialet.

NEM, NENT og NESH gir utvalget mandat og oppnevner medlemmer, inkludert leder og nestleder. Utvalget er rådgivende og skal bidra til å fremme etisk god og ansvarlig forskning på menneskelige levninger. Utvalget gir råd og veiledning, i dialog med institusjoner og enkeltforskere, i forskningsetiske spørsmål relatert til forskning på menneskelige levninger. Utvalget behandler enkeltsaker, utarbeider veiledere og bidrar med opplæring, undervisning og formidling på feltet. Utvalget kan behandle forskningsetiske saker og gi råd i forskningsetiske spørsmål knyttet til blant annet forskningsprosjekter, undervisning, formidling, utstillinger, repatriering, samt håndtering av menneskelige levninger i forvaltningen og i arkeologiske utgravninger (listen er ikke uttømmende). Mandat for utvalget kan leses [her](#).

Utvalget består av ni medlemmer, samt én vararepresentant. Åtte av medlemmene, samt vararepresentanten, er vitenskapelig fagkyndige fra relevante fagområder. Ett av medlemmene har bakgrunn i forskning innen samisk kultur og samfunn. Ett av medlemmene er fra NEM og ett av medlemmene er fra NESH. I tillegg har utvalget en lekrepresentant. Medlemmene oppnevnes for en periode på fire år, med mulighet for forlengelse i én periode.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1 KORT OM VIRKSOMHETEN

Fra januar 2022 fikk utvalget ny leder, tidligere nestleder Sean D. Denham, og ett nytt medlem, Sølvi Vik. Begge to ble oppnevnt av NEM, NENT og NESH i desember 2021.

I 2022 avholdt utvalget fire ordinære utvalgsmøter. I tillegg har utvalget hatt to dialogmøter; ett med Universitetsmuseet ved Universitetet i Bergen og ett med Norsk Institutt for Kulturminneforskning. Utvalget behandlet og ga rådgivende uttalelse i tre saker. I tillegg ga utvalget veiledning og råd i forbindelse med flere andre henvendelser. Skjelettutvalget har også deltatt i flere felles uttalelser fra FEK. Møterefoterater kan leses [her](#) og uttalelser kan leses [her](#).

I 2021 startet utvalget arbeidet med revisjon av *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger*. Høringsnotat ble sendt ut på offentlig høring 1. november 2021, med høringsfrist 1. februar 2022. I 2022 har utvalget gjennomgått høringsvarene som kom inn, innarbeidet innspill og ferdigstilt revisjonen av veilederen.. I revisjonsarbeidet la utvalget særlig vekt på forskningsetikk som grunnlag for god forskning på menneskelige levninger og hvordan momenter som forskningsetikkloven, åpen forskning, stordata og økt søkelys på repatriering og visuell formidling av menneskelige levninger påvirker forskningsfeltet. Veilederen har blant annet fått en innledning som vektlegger forskningsetikkens normer og forskningsetikk som refleksjon og diskusjon, og som klargjør veilederens målgrupper og ansvar.

Veilederen har gjennomgått en omstrukturering i to deler: «Del A: Anerkjennelse, hensyn og kontekst» og «Del B: Analyser, resultater, formidling og repatriering». I tillegg er fire nye punkter innlemmet: et om destruktive metoder og etterprøvnbarhet (punkt 8), et om datahåndtering (punkt 9), et om repatriering (punkt 10) og et om visuell formidling (punkt 11). Veilederen kan leses [her](#). Veilederen er også oversatt til engelsk, som kan leses [her](#).

Skjelettutvalget har i 2022 fortsatt sitt arbeid for å skape møteplasser for utveksling og diskusjon. I den forbindelse arrangerte utvalget et webinar om aDNA-forskning og forskningsintegritet: *aDNA research and research integrity*. Webinaret ble avholdt 17. november 2022 med fire innlegg fra forskere og påfølgende panelsamtale. Ca. 80 personer deltok. Webinaret ble holdt på engelsk for å nå utenfor Skandinavia. Utvalget fikk gode tilbakemeldinger om webinaret i etterkant. Introduksjon og program for webinaret kan leses [her](#). Et opptak av webinaret er tilgjengelig [her](#).

Videre ledet utvalgsleder sesjonen «Hvem eier fortidas arvemateriale og hvordan bør det forvaltes og kommuniseres?» på [Det norske arkeologmøte 3. – 4. november 2022](#) og sekretær for utvalget holdt en poster presentasjon om etiske dilemmaer ved forskning på menneskelige levninger på World Conference on Research Integrity 2022 i Cape Town.

Utvalgets sekretær er med i arbeidsgruppe for Nordisk nettverk for menneskelige levninger. I 2022 har det vært avholdt flere interne møter i arbeidsgruppen.

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2021

aDNA-forskning og datahåndtering

I 2022 har Skjelettutvalget hatt søkelys på aDNA-forskning og datahåndtering. Dette er et svært aktuelt tema både nasjonalt og internasjonalt. Det knytter seg mange og ulike dilemmaer og forskningsetiske problemstillinger til temaet. For å løfte dette temaet organiserte Skjelettutvalget webinarer: [aDNA research and research integrity](#).

aDNA-forskning, etnisitet og forskningsetikk

I januar/februar løftet media frem saker om forskning på menneskelige levninger og Skjelettutvalget. Utvalget deltok i mediedebatten. De sentrale spørsmålene for mediasakene var knyttet til aDNA-forskning, etnisitet og forskningsetikk:

Artikkel i Khrono om Per Holcks prosjekt, 30.12.21: <https://khrono.no/fikk-nei-til-forskningsprosjekt-fordi-det-kunne-spre-fordommer-mot-samene/634693>

Skjelettutvalgets tilsvare til Khronos Holck-sak: <https://khrono.no/akademisk-frihet-etnisitet-og-forskningsetikk/653050>

Debattinnlegg fra Handegård i Nordnorsk debatt om Holck-saken, 05.01.22: <https://www.nordnorskdebatt.no/sensasjonelt-om-vitenskapelig-rasisme/o/5-124-158632>

Skjelettutvalgets tilsvare til debattinnlegget i Nordnorsk debatt, 17.01.22: <https://www.nordnorskdebatt.no/ikke-forskningssensur-men-forskningsetikk/o/5-124-160570>

Handegårds tilsvare til Skjelettutvalget i Nordnorsk debatt, 19.01.22: <https://www.nordnorskdebatt.no/hva-i-all-verden-er-det-som-foregar/o/5-124-161344>

3.3 ARRANGEMENTER

Utvalget arrangerte seminaret *aDNA research and research integrity* (se over). I tillegg har Skjelettutvalget holdt poster presentasjon på WCRI 2022, ledet en sesjon på Det norske arkeologmøte 3. – 4. november 2022 (se over), deltatt på FEK Årskonferanse, Forskningsetisk forum og på to møter i Samarbeidsutvalget for FEK.

3.4 PRODUKTER

I 2022 ferdigstilte utvalget revisjon av *Forskningsetisk veileder for forskning på menneskelige levninger*, på norsk og engelsk (se over).

3.5. INFORMASJON, OPPLÆRING OG DELTAKELSE I SAMFUNNSDEBATTEN

Skjelettutvalgets tilsvare til Khronos sak om Per Holcks prosjekt, Khrono, 17.01.22: <https://khrono.no/akademisk-frihet-etnisitet-og-forskningsetikk/653050>

Skjelettutvalgets tilsvare til debattinnlegget i Nordnorsk debatt, Khrono 17.01.22: <https://www.nordnorskdebatt.no/ikke-forskningssensur-men-forskningsetikk/o/5-124-160570>

Deltagelse i panelsamtale i regi av historiestudenter ved UiO, Blindern, 04.04.2022: [Skjeletter i skapet. Om kulturarv og forskning.](#) (v/utvalgsleder).

“Ethical Dilemmas of Research on Ancient Human Remains» (v/ sekretær for utvalget), poster presentasjon, WCRI, 29.05 – 01.06.2022.

Presentasjon og ordstyrer på sesjonen «Hvem eier fortidas arvemateriale og hvordan bør det forvaltes og kommuniseres?» på Det norske arkeologmøte 3. – 4. november 2022 (v/utvalgsleder).

Deltagelse i panelsamtale i regi av historiestudenter ved UiO, Blindern 02.12.2022 (v/utvalgsleder).